

Richard Zuiderveld
Aant-Jelle Soepboer

Vet oud! Gouden Eeuw

*15 spannende verhalen
over de Tachtigjarige Oorlog
en de Gouden Eeuw*

Karakter Uitgevers B.V.

Inhoud

Voorwoord 5

Hoofdstuk 1

De Beeldenstorm 6

Hoofdstuk 2

Het begin van de Nederlandse opstand 17

Hoofdstuk 3

Tachtig jaar oorlog tussen de Nederlanden en Spanje 26

Hoofdstuk 4

De oprichting van de VOC 39

Hoofdstuk 5

De VOC in Indonesië 46

Hoofdstuk 6

Het einde van de opstand 55

Hoofdstuk 7

De Noordse Compagnie 65

Hoofdstuk 8

De VOC en de handel met Japan 72

Hoofdstuk 9

De West-Indische Compagnie 82

Hoofdstuk 10

De WIC in Noord-Amerika 90

Hoofdstuk 11

Zeerover of piraat? Kapers, boekaniers en vrijbuiters! 103

Hoofdstuk 12

De wetenschappelijke revolutie 114

Hoofdstuk 13

De Engels-Nederlandse oorlogen en de tocht naar Chatham 125

Hoofdstuk 14

Amsterdam: centrum van de wereld 132

Hoofdstuk 15

Het Rampjaar 144

Hoofdstuk 1

De Beeldenstorm

Voor ons is het heel normaal om te zeggen dat we in Nederland wonen, maar ons land is niet altijd geweest zoals het nu is. Dat klinkt gek, maar vijfhonderd jaar geleden zijn de grenzen en de steden anders. Wat we tegenwoordig België, Nederland en Luxemburg noemen, heet op dat moment 'de Nederlanden'.

De Nederlanden zijn dan geen onafhankelijk land. Ze horen bij het enorme Spaanse Rijk, dat geregeerd wordt door de machtige keizer Karel V. Zijn familie, de Habsburgers, heeft dankzij huwelijken en veroveringen zo veel land veroverd dat het rijk zelfs groter is dan dat van de Romeinen. Hierdoor is Karel V niet alleen de baas van de Nederlanden, maar ook van Spanje, Italië en Duitse koninkrijken. Aan de andere kant van de oceaan hebben de Spanjaarden grote delen van Noord- en Zuid-Amerika veroverd. Mensen zeggen daarom ook wel dat in het rijk van Karel V de zon nooit ondergaat.

Keizer Karel vindt het geloof in God erg belangrijk. Hij is streng katholiek en heeft een hekel aan alle andere geloven. Hij voert veel oorlogen tegen moslims, zoals de Ottomanen, en haat protestanten.

Protestanten vinden dat de katholieke kerken te veel versierd zijn. Ze hangen vol met kostbaarheden en overal staan beelden van heiligen. Ook zijn ze kwaad op priesters die zich niet aan afgesproken regels houden. Zo gaan deze priesters met

vrouwen naar bed en verkopen ze aflaten om er zelf rijker van te worden. Een aflat is een papieren bewijs dat je zonden vergeven zijn. Hierdoor kun je dus sneller naar de hemel. Volgens belangrijke protestantse hervormers zoals Luther en Calvijn is alleen de Bijbel belangrijk en verder niets.

Karel V doet erg zijn best, maar het lukt hem niet om de strijd tegen de protestanten te winnen. Hij is oud en moe, en wil niet langer keizer zijn. In 1556 draagt hij de macht over Spanje en de Nederlanden over aan zijn zoon: Filips II.

Filips wil de strijd tegen de protestanten doorzetten en is daar behoorlijk fanatiek in. Protestanten moeten dus in het geheim hun bijeenkomsten organiseren. Tijdens zulke hagenpreken gaat het er fel aan toe. Op 9 augustus 1566 besluit een groep boze protestanten een katholieke kerk aan te vallen. Ze stormen het gebouw binnen, vernielen alle beelden en stelen de rijkdommen. Deze beeldenstorm verspreidt zich snel naar het noorden van de Nederlanden en binnen een paar weken worden er overal kerken vernield.

Een storm in hun harten

‘Hij is knap, maar ook wel een beetje vreemd, hoor,’ zei Marietje, die één wenkbrauw optrok.

‘Niet vreemd, maar verlégen,’ reageerde Noor. Ze trok haar muts verder over haar rode haar. ‘Maar zo is hij nu niet meer. Hij is... veranderd.’

‘Hoe bedoel je, veranderd?’ De twee meiden hielden hun mandjes stevig vast terwijl ze naast elkaar over de markt liepen. Het plein stond vol mensen en de lucht was gevuld met geuren en geluiden. Terwijl Marietje en Noor langs verschillende kramen liepen, kwam de geur van kaas, vis en brood hun tegemoet. Marktkooplui prezen hun waren aan en de tientallen bezoekers klets-ten, lachten en onderhandelden. De meisjes konden elkaar amper verstaan.

‘Ik weet niet hoe ik het moet uitleggen,’ zei Noor. ‘Hij is opeens anders geworden: roekelozer en zelfverzekerder.’

‘Hebben we het over dezelfde Andries? Is Andries zelfverzekerd en roekeloos?’

‘Ja,’ zei Noor. ‘Misschien komt het door wat er met zijn vader is gebeurd. Dat doet iets met je!’

‘Maar hoe weet je dan dat hij zo stoer is geworden?’

Noors wangen kleurden rood. Het duurde even voordat Marietje het zag. ‘Dat meen je niet!?’ gilte ze toen.

‘Ssstt!’ Noor keek beschaamd om zich heen. ‘Hij heeft me gekust,’ fluisterde ze.

‘En?’ Marietje begon juist harder te praten. ‘Hoe was het?’

‘Ik kreeg opeens kriebels in mijn buik en die heb ik nog steeds.’

‘Ben je verliefd op hem?’

‘Nee, dat mag niet. Ik mag niet verliefd zijn. Mijn broer is priester. Hij zou het niet toelaten. Hij zou het een zonde vinden. God heeft het niet zo gewild.’

De twee meiden zwegen een tijdje terwijl ze verder liepen over de markt.

‘En wat nu?’ vroeg Marietje.

‘Ik weet het niet.’

‘Ik weet het wel. Kijk!’ Marietje wees tussen de mensen door naar een groepje jongens. ‘Daar is hij.’

Noortje zuchtte. ‘O nee toch, niet nu.’

‘Och, ik moet de andere kant op,’ zei Marietje. Ze knipoogde en gaf Noor een duwtje. ‘Praat met hem! Veel succes.’

Opeens stond Noor er alleen voor. Haar hart ging tekeer in haar borst en haar bloed suisde in haar oren. Wat moest ze doen? Op Andries aflopen?

Het leek erop dat hij haar nog niet gezien had. Ze kon nu nog weglopen als ze zou willen, maar iets in haar dwong haar om dichterbij te gaan. Als haar broer dit zou weten...

Voorzichtig liep ze langs de kraampjes in zijn richting. Ze deed net of ze geïnteresseerd was in de spullen die voor haar lagen, maar ondertussen hield ze Andries met een schuin oog in de gaten zoals alleen vrouwen dat kunnen.

Terwijl de marktkooplui haar aanspraken en probeerden over te halen iets bij hen te kopen, zag ze hoe Andries met het groepje jongens sprak. Andries had een grote kaas onder zijn arm. Hij en de andere jongens keken serieus. Eentje leek zelfs woest en had zijn handen tot vuisten gebald. De jongen boog naar Andries toe en fluisterde hem iets in zijn oor. Ze keken elkaar strak aan en schudden elkaar de hand. Een duistere blik verscheen op hun gezichten.

Toen de andere jongens wegliepen, draaide Andries zich om en liep ook langs de kraampjes. Hij kwam haar kant op! Snel draaide Noor haar hoofd weg en deed ineens haar uiterste best om niet gezien te worden. Het was tevergeefs. Plotseling voelde ze een hand op haar schouder, waarna haar hele lijf begon te tintelen.

‘Hoi,’ zei Andries met een zachte maar heldere stem.

‘O hoi,’ acteerde ze verbaasd terwijl ze zich omdraaide.

‘Hoe gaat het?’

‘Goed,’ zei ze aarzelend. ‘En met jou... en je moeder?’

‘Niet goed. Ze mist mijn vader en is verdrietig en boos om wat er gebeurd is. Ze maakt zich ook zorgen om van alles. Ik kan geen werk vinden en we moeten leven van ons spaargeld. Ik blijf maar tegen haar zeggen dat het wel goed komt.’

‘Ik hoop het heel erg voor jullie,’ zei Noor oprecht, maar ze durfde hem niet aan te kijken. Voelde hij de ongemakkelijke sfeer niet? Ze had het gevoel alsof haar hoofd helemaal opgezwollen was.

‘Ik loop die kant op. Ga je naar huis?’

‘Ja, toevallig wel,’ loog ze. ‘Ik ben klaar met boodschappen.’

‘Mag ik met je meelopen?’

‘Euhm... jawel.’

Wist je dat...

Filips II en Willem van Oranje als kind samen opgroeiden aan het hof van keizer Karel V? Pas op latere leeftijd werden ze elkaars grootste vijand. Willem leerde ook geen Nederlands; hij sprak Frans, Duits en wat Spaans.

'Fijn, geef me je mand maar,' zei Andries, en eventjes bleven ze staan. Voor het eerst keek ze hem aan en staarde in zijn ogen. Zijn handen raakten de hare toen hij de mand van haar overnam.

'Zullen we?' Om zijn mond verscheen een brede glimlach.

'Ja,' zei ze snel, en ze deed vijf ferme stappen vooruit. Ze voelde hoe haar hele lijf warm werd.

Met twee grote passen haalde hij haar al bij en kwam naast haar lopen.

'Mooie kaas heb je daar,' zei ze om de ongemakkelijke stilte te doorbreken. Ze kon zichzelf wel voor haar kop slaan: wat een domme opmerking!

'O ja? Geen idee eigenlijk. Ik heb er geen kaas van gegeten.'

Noor keek hem met een schuin hoofd aan en opnieuw zag ze die grijns van oor tot oor. Blijkbaar vond hij zijn eigen grapje erg leuk. Tot haar schrik kwamen de vlinders in haar buik ook ineens weer terug. Die verrekte glimlach.

'En wat heb jij gekocht?' Hij wees naar haar mandje, deed brutaal het kleedje opzij en keek erin.

'Ik heb appels, eieren en wat groenten.'

'Lekker, een appeltje voor de dorst.'

Er ontglipte haar een klein lachje.

'Jij ook altijd met je woordgeintjes. Je vindt jezelf wel heel grappig, hè?'

Even staarde de jongen haar verbaasd aan. Toen keek hij om zich heen om te controleren of niemand hem zag. Hij boog zich naar haar toe.

'Zal ik je een geheim vertellen?' Er verscheen een ondeugend lachje op zijn gezicht. 'Ik vind mezelf niet alleen grappig, maar ook stoer, sterk, slim en knap. Kijk dan naar me!'

Noor begon hardop te lachen. 'Ik mag hopen dat dit weer een grapje was?'

'Ik maak nooit grapjes,' zei hij met een knipoog. 'Trouwens, je bent al bijna thuis. Blijven we op eieren lopen of zal ik door de zure appel heen bijten?' Hij stopte om te kijken of ze zijn grapje begreep. 'Gaan we helemaal niet praten over gisteren?' zei hij toen maar ter verduidelijking.

Die woorden deden Noor trillen op haar benen. Hij was zo brutaal geworden! Toch vond ze dat ook wel leuk aan hem.

Opeens legde hij voorzichtig zijn hand om haar middel. 'Bedankt dat je gisteren hebt willen luisteren naar de verhalen over mijn vader. Mijn moeder heeft er nog iedere dag verdriet van dat hij stierf op de brandstapel, maar ik wil niet dat jij er problemen door krijgt. Je bent de afgelopen tijd een goede vriendin voor ons geweest. Je broer is priester, jij bent een braaf gelovig meisje en ik... weet niet meer wat ik geloof. Ik wil je niet afschrikken, maar ik moet je wel vertellen...'

O nee, dacht ze. Nu gaat hij het zeggen: hij wil me niet meer zien. Hij mag niet meer met me omgaan vanwege mijn broer.

Andries ging ondertussen verder. '... dat toen ik je kuste, ik niet wist wat ik dacht...'

Ze voelde de grond onder zich wegzinken. Had hij daar nu ook spijt van?

'Zeg maar niets meer,' zei ze. 'Ik begrijp het dat je me niet meer wilt zien. Ik zal uit je buurt blijven.'

WIP

Mijn naam is **Willem van Oranje Nassau**. Ik ben stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht en de belangrijkste edelman van de Nederlanden. Ik help Karel V en Filips II om hun rijk te besturen, maar na de Beeldenstorm begin ik een opstand. Ik vecht hierbij tegen de wrede hertog van Alva.

De jongen keek haar verbaasd aan. 'Noor,' zei hij, 'dat is het niet. We zijn al zo lang vrienden, maar ik kan die kus niet vergeten. Ik vind je heel erg leuk en kan alleen nog maar aan jou denken!'

Noor zweeg.

'Het spijt me, ik hoop dat ik je snel weer zie. Ik moet iets belangrijks doen en misschien zien we elkaar een tijdje niet, maar weet dat ik aan je denk.'

Hij gaf haar opnieuw een kus en liet haar stomverbaasd achter.

'Dat ziet er heerlijk uit,' zei Noors vader terwijl de familie aan tafel ging zitten. Haar moeder knikte bevestigend en haar broer, die op visite was, zweeg.

'Bedankt,' fluisterde Noor, 'ik hoop dat het zal smaken.'

'Laten we God danken,' bromde haar broer. Als priester ging hij graag voor in het gebed. Het gezin vouwde de handen.

'Heer, zegen ons en deze gaven, die wij uit Uw hand mogen ontvangen. En dank u, Heer, dat u dit gezin in bescherming neemt. Vergeef mijn zusje om haar zonden, ze weet niet beter, Heer. Ik bid dat u haar op het rechte pad kunt houden. Amen.'

Vader en moeder keken verbaasd naar Noor en hun zoon. Haar broer boog zich over zijn bord en nam een hap van de kool, kauwde aandachtig en slikte door. 'Dit is lekker, Noor.'

Vader besloot het er niet bij te laten zitten. 'Koen, zou je niet wat meer uitleg geven?'

'Sinds wanneer moet een priester uitleg geven over het gebed dat hij verkiest?'

Nu sloeg zijn vader woest met zijn vuist op tafel. 'Je bent in de eerste plaats mijn zoon. Vertel op!'

**WIST
JE DAT...**

Filips niet graag in de Nederlanden was? Hij vond het er koud en nat en mocht de mensen niet. Daarom vertrok hij naar Spanje. Hij bleef zijn hele leven wonen in zijn paleis in Madrid.

Het begin van de Nederlandse opstand

Als Filips II hoort over de Beeldenstorm is hij ziek van woede. Hij kan niet accepteren dat de inwoners van die kleine koude Nederlanden steeds brutaler worden. Eerst klagen ze over de extra belastingen en daarna over de straffen voor de protestanten. Dat er nu kerken worden vernield, ziet hij als een aanval op de koning én op God.

Filips besluit orde op zaken te stellen en stuurt zijn beste man naar de Nederlanden: de hertog van Alva. Deze strenge generaal krijgt een enorm leger mee en alle vrijheid om de schuldigen van de Beeldenstorm te straffen. Na aankomst gaat Alva meteen aan het werk. Hij stelt 'de Raad van Beroerten' in om protestanten en vijanden van Spanje te berechten. Omdat zo veel mensen de doodstraf krijgen, wordt deze raad ook wel 'de Bloedraad' genoemd. Zelfs twee belangrijke edelen, de graven van Egmond en Horne, worden opgepakt en op de Grote Markt in Brussel onthoofd.

Stadhouder Willem van Oranje heeft de bui al zien aankomen en is naar zijn geboortegrond in Duitsland gevlucht. Vanuit het kasteel van zijn familie bedenkt hij, samen met zijn broers, een plan om de Nederlanden te bevrijden. Willem wil de protestanten beschermen, maar ook graag zijn eigen macht en land terug.

Daarom besluit hij een leger op te richten en terug te vechten.

Willem en de opstandelingen, die zichzelf geuzen noemen, doen met een klein leger een inval vanuit het oosten en het zuiden. Op 23 mei 1568 verslaan ze een Spaans leger in de Slag bij Heiligerlee. Helaas verliest Willem daarbij een van zijn broers, maar de overwinning is een groot succes.

Het geluk blijkt echter van korte duur: het Spaanse leger herstelt snel en is sterk en goed georganiseerd. Willem verliest daarna keer op keer; het vuur van de opstand lijkt al snel gedoofd. De enige kans die Willem nog heeft komt vanaf zee.

Sommige protestantse opstandelingen zijn gevlucht op schepen en proberen het de Spanjaarden vanaf de Noordzee moeilijk te maken. Als alle hoop verloren lijkt, vaart een groep watergeuzen per ongeluk van Engeland naar het stadje Den Briel. Wat er dan gebeurt, lees je in het volgende verhaal.